

روزشمار جنگ

شنبه

۱۳ اردیبهشت ۱۳۶۵

۲۳ شعبان ۱۴۰۶

۳ مه ۱۹۸۶

۸۴

در ادامه عملیات آزادسازی بخش اشغالی منطقه فکه که از ساعت ۲۳ شب گذشته، به همت نیروهای تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) آغاز شده بود، با وجود پیروزی‌های اولیه، به دلیل برقرار نشدن الحاق میان گردان‌های خط‌شکن، دستیابی به همه اهداف میسر نشد و نیروهای عمل‌کننده فقط موفق به جلوگیری از پیشروی دشمن شدند.

در پی حمله روز ۱۰ اردیبهشت نیروهای عراقی به مواضع دفاعی لشکر ۱۶ زرهی ارتش جمهوری اسلامی و پیشروی ۷ کیلومتری آنها در خاک ایران در منطقه فکه،* با طرح‌ریزی و هماهنگی فرماندهان سپاه و ارتش مستقر در منطقه، ۶ گردان از نیروهای تیپ ۱۰ سیدالشهدای سپاه پاسداران و بخشی از استعداد لشکر ۱۶ زرهی قزوین (ارتش) در ساعت ۲۳ شب گذشته، عملیات خود را در منطقه فکه با هدف بازپس‌گیری مناطق اشغال‌شده آغاز کردند. با گذشت پنجاه دقیقه از شروع عملیات، گردان حضرت علی اکبر^(ع) از تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) اعلام کرد به اهداف خود رسیده است. متعاقب آن مقرر شد تا گردان ۱۱۲۹ قدس (تحت امر لشکر ۱۶ زرهی قزوین) برای حمایت از گردان حضرت علی اکبر^(ع) وارد عمل شود. ساعت ۱ بامداد امروز، دو گردان حضرت قاسم^(ع) و حضرت علی اصغر^(ع) از تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) با وجود پیشروی به سمت مواضع عراقی‌ها به دلیل فاصله زیاد از یکدیگر و نیز مقاومت نیروهای عراقی، قادر به الحاق

* یکی از سربازان عراقی (ولید فالح عبدالجبار، جمعی تیپ ۱ گردان ۳ گروهان ۳) که به اسارت نیروهای ایرانی درآمد، درباره اهداف عملیات‌های اخیر ارتش عراق گفته است که هدف، کشاندن نیروهای ایرانی از فاو به مناطق عملیاتی جدید و کم‌کردن فشار بر روی نیروهای عراقی در فاو بوده است. وی افزود که قبل از عملیات در منطقه فکه، ۱۵ روز آموزش دیده و مانور داشته‌اند. [سند شماره ۳۳۲۳۴۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: مرکز بازجویی اسیر عراقی قرارگاه خاتم‌الانبیا(ص)، ۱۳/۲/۱۳۶۵، ص ۱]

نشدند. علاوه بر این، شهادت اسکندر لوی فرمانده گردان حضرت علی اصغر^(ع) و مجروح شدن معاون وی، در هدایت عملیات نیروهای این گردان تأثیر منفی گذاشت. به منظور رفع این مشکل، فرمانده تیپ دستور داد، گردان احتیاط المهدی^(عج) برای کمک به گردان حضرت علی اصغر^(ع) عازم منطقه درگیری شود. نیروهای گردان المهدی^(عج) نیز پیشروی خوبی داشتند و تا ۲۰۰ متری هدف پیش رفتند، ولی به دلیل شهادت حسنی فرمانده این گردان، آنان هم در دستیابی به هدف ناکام ماندند. گردان زهیر نیز با وجود تلاش برای الحاق با گردان مجاور خود به هدف تعیین شده نرسید. گردان حضرت قمر بنی هاشم^(ع) در اجرای مأموریت خود در منطقه‌ای پیچیده با انبوهی از موانع مختلف به ویژه میدان مین مواجه شد. رزمندگان این گردان کوشیدند از مسیر گردان حضرت زینب^(س) راهی برای پیشروی پیدا کنند، ولی نه تنها موفق نشدند بلکه به دلیل وجود تپه‌های رملی متعدد در منطقه سرگردان شدند. نیروهای گردان حضرت زینب^(س) هفتمین گردان تیپ سیدالشهدا^(ع) هم با مقاومت و فشار شدید متجاوزان مواجه شدند و از پیشروی بازماندند.^۱ گفتنی است نیروهای تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) شب گذشته، درگیری با قوای دشمن را در حالی شروع کردند که سه تیپ تازه نفس از لشکر ارتش عراق که بعد از ظهر دیروز برای جایگزینی با نیروهای مستقر در خط به منطقه آمده بودند، با مشاهده عملیات رزمندگان ایران، به کمک نیروهای درگیر شتافتند. از این رو نیروهای تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) به جای حمله به ۳ تیپ عراقی، با ۶ تیپ دشمن روبه‌رو شدند. ضمن آنکه گردان ۱۱۲۹ قدس ارتش نیز قرار بود بلافاصله با شروع عملیات در کنار گردان حضرت علی اکبر^(ع) در جناح چپ عملیات با دشمن درگیر شود، اما تا آخر عملیات این امر میسر نشد.

در ساعت ۳:۳۰ بامداد، وجود فاصله زیاد میان گردان‌های عمل‌کننده، خارج شدن ۲ گردان المهدی^(عج) و حضرت علی اصغر^(ع) به دلیل تلفات فراوان و شهادت فرماندهان دو گردان، وجود انبوهی از نیروها و تانک‌های دشمن در منطقه موجب شد پیشروی رزمندگان به خصوص در محور منتهی به جاده آسفالت فکه به‌کندی صورت گرفته و در برخی محورها متوقف گردد. علاوه بر این اجرای آتش شدید، پرحجم و بی‌وقفه ارتش عراق و تعداد زیاد نیروهای دشمن، رزمندگان را از جناحین تهدید می‌کرد و احتمال رخنه قوای عراقی در میان گردان‌ها و محاصره شدن آنان قوت گرفته بود. در چنین وضعیتی ساعت ۴ بامداد، به گردان‌های عمل‌کننده تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) دستور عقب‌نشینی و انتقال مجروحان و شهیدان داده شد.

علی فضلی فرمانده تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) در توضیح کوتاهی درباره این عملیات گفت: «ما قبل از عملیات گفته بودیم که منطقه گسترده است و با ۶ گردان نیرو، نمی‌توان ۳۰ کیلومتر منطقه را پاک‌سازی و تأمین کرد، اما به هر حال مجبور شدیم عملیات را انجام دهیم. ضمناً قرار بود

نیروهای گردان ۱۱۲۹ قدس از تیپ ۱ لشکر ۱۶ زرهی قزوین [برای کمک به ما] به منطقه بیابند، اما نیامدند و ما شدیداً با کمبود نیرو مواجه شدیم. همچنین آتش توپخانه ارتش خودی بسیار کم بود، به طوری که نیروها می‌گفتند تعداد منوره‌های دشمن از تعداد گلوله‌های توپخانه خودی بیشتر بود.^۲ علی عبداللهی نیز که بنا به دستور فرمانده نیروی زمینی سپاه در منطقه فکه حضور دارد در تماس تلفنی به علی شمخانی گزارش داد که حضور ۶ تیپ عراقی با وسایل و تجهیزات بسیار در منطقه درگیری موجب شده است تلفات فراوانی به قوای دشمن وارد آید.^۳

به این ترتیب ساعت ۶ صبح، درحالی که بیشتر شهیدان و مجروحان از منطقه درگیری به عقب منتقل شده بودند، نیروهای تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) در فاصله ۳ کیلومتری از خط دشمن، یعنی حدود ۲ کیلومتر جلوتر از مواضع قبلی استقرار یافتند تا در برابر نیروهای عراقی خط دفاعی جدید تشکیل دهند.

بنا به اظهار نیروهای عمل‌کننده و تأیید فرمانده تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع)، در این عملیات حدود ۷۶ تانک، ۱۰۰ نفربر، ۱۲ خودرو و ۱۵۵ خمپاره‌انداز و تیربار دشمن منهدم گردید و ۳۵۰۰ نفر از افراد دشمن کشته یا مجروح شدند. از رزمندگان تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) در این عملیات ۷۰ تن شهید شدند که پیکر ۴۹ تن از آنان به عقب انتقال داده شد* و ۳۰۰ نفر نیز مجروح و به عقب منتقل شدند.^۴

فرماندهی کل نیروهای مسلح عراق در اطلاعیه شماره ۲۲۱۲ درباره عملیات نیروهای ایرانی در منطقه فکه اعلام کرد: «در ساعت ۱۱ دیشب (جمعه)، یک نیروی دشمن به استعداد تقریبی دو تیپ پیاده‌نظام سعی داشت به مواضع مقدم سپاه چهارم در بخش عملیاتی شهر میسان حمله کند، ولی نیروهای ما با تمامی سلاح‌های خود با آن مقابله و در پی یک نبرد سهمگین حمله مذکور دشمن را مهار کردند و با اولین روشنایی امروز، بخش اعظم نیروهای دشمن منهدم و باقیمانده آنها وادار به عقب‌نشینی نامنظم شدند و نیروهای ما تسلط کامل خود را بر اوضاع برقرار ساختند و مانع آن شدند که دشمن به هدف‌های خود تحقق بخشد.»^۵

۸۵

فرماندهی قرارگاه خاتم‌الانبیا^(ص) امروز، دستور طراحی و اجرای تک‌های محدود علیه مواضع نیروهای عراقی را به نیروی زمینی ارتش و نیروی زمینی سپاه پاسداران ابلاغ کرد.**

در این ابلاغیه تصریح شده است: فرماندهی این نیروها به قرارگاه‌های تابعه خود دستور دهند که

* به دلیل روشن شدن هوا، درحین عقب‌نشینی پیکر حدود ۲۵ نفر از شهدا در منطقه جا ماند. دو عامل نیز موجب افزایش آمار مفقودان تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) شد: ۱. گستردگی منطقه و کمبود نیرو ۲. دیر اعلام شدن دستور عقب‌نشینی.

** به نظر می‌رسد این اقدام در واکنش به استراتژی دفاع متحرک عراق و جلوگیری از تداوم حملات ارتش عراق به خطوط پدافندی خودی باشد.

طرح‌های آفندی محدودشان را تا تاریخ ۲۰ اردیبهشت ۱۳۶۵، با اهداف ذیل تهیه و بنا به دستور اجرا کنند:

(الف) حفظ روحیه آفندی و فعال کردن یگان‌های در خط.

(ب) حفظ هوشیاری و جلوگیری از غافلگیر شدن نیروها در خط.

(ج) درگیر نگه داشتن دشمن و جلوگیری از صرفه‌جویی در قوای دشمن.

(د) ضربه‌زدن و وارد آوردن تلفات و خسارات بیشتر به دشمن کافر و ان‌شاءالله شکست نهایی دشمن.»

این نامه را محسن رضایی از طرف اکبر هاشمی رفسنجانی امضا کرده است.^۶

۸۶

منابع اطلاعاتی سپاه پاسداران، ارتش و نیروی شهربانی با اشاره به تحرکات ارتش عراق در نقاطی از جبهه‌های شمالی و میانی درباره احتمال حمله دشمن به مواضع رزمندگان در این مناطق هشدار دادند.

واحد اطلاعات قرارگاه نجف امروز، در گزارشی «به کلی سری» به فرمانده سپاه شمال پس از ذکر عملیات‌های اخیر عراق در مناطق عملیاتی والفجر ۹ و والفجر ۴، درباره توانایی و تدابیر تاکتیکی جدید عراق در اجرای عملیات نوشته است: «ارتش بعث عراق برای به دست آوردن حیثیت بر بادرفته‌اش در فاو، تصمیم به عملیات‌های محدود با جمع کردن گردان‌های تکاور مأمور به تیپ‌های پدافندی همراه با نیروهای بومی و کرد منطقه و نیز استفاده از نیروهای ضدانقلاب کومه‌له و دمکرات در شناسایی‌ها، اقدام به تک‌های از قبل پیش‌بینی شده نظیر عملیات شاخ‌شمیران کرد. همچنین با نیروهای خط پدافندی‌اش تک‌های شناسایی شده‌ای را در منطقه سومار انجام داد که موارد زیر نشانه اهداف عملیاتی مرحله به مرحله دشمن به حساب می‌آید:

۱. گرفتن نقاط حساس و سرکوب منطقه.
 ۲. گرفتن نقاطی که احتمال تک‌های آینده ما از آن مناطق می‌رود، زیرا عملیات مهندسی و شناسایی ما مناطق فوق را برای دشمن مشخص ساخته بود. [مثل شاخ‌شمیران].
 ۳. گرفتن معابر اصلی به سمت مراکز حساس در شمال غرب و غرب، مثل تنگه کاتو که معبر اصلی به چوارتا و سلیمانیه بود و شاخ‌شمیران که منطقه سد دربندیخان و تونل شمال به جنوب را تهدید می‌کرد و میان‌تنگ سومار که معبر اصلی ورود به مندلی و بغداد به شمار می‌رفت.
 ۴. مستحکم کردن و از بین بردن جناحین خطوط پدافندی‌اش.
 ۵. به حداقل رساندن نیروهای خط پدافندی‌اش و کاستن از ضربه‌پذیری.
 ۶. جلوگیری از تمرکز نیرو و تمرکز افکار فرماندهان خودی.»
- واحد اطلاعات قرارگاه نجف در خاتمه، درباره انگیزه دشمن برای بازپس‌گیری پنج‌وی و

اشغال مجدد قصر شیرین و مهران هشدار داده است.^۷

از سویی دفتر فرماندهی قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) در گزارش به فرمانده سپاه سردشت خاطرنشان کرد دشمن منطقه مقابل را تقویت و احتمال حمله در این منطقه متصور است.^۸ همچنین براساس گزارش واحد اطلاعات ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی، ارتش عراق قصد دارد برای دستیابی به ارتفاع کلاشین و حاج عمران، با اجرای عملیات هلی برن، ارتفاعات برده بوک، حصاروست و گلاله را به تصرف خود درآورد. پیش از این در تاریخ ۱۳۶۵/۲/۸ نیز تعداد ۸۰ بالگرد دشمن در فرودگاه دیانا مشاهده شده است.^۹ برپایه اعلام ژاندارمری ناحیه باختران، ارتش عراق امروز، ضمن تقویت نیروهای خود در بخش میانی و شمالی مناطق عملیاتی به خصوص مقابل سرپل ذهاب، طوطیان و دربندیخان به آنها اعلام آماده باش کرده و قصد حمله به یگان های خودی در خط را دارد.^{۱۰}

واحد اطلاعات نیروی شهربانی نیز در نامه ای به وزارت کشور از قصد حمله احتمالی نیروهای عراق به حاج عمران و آماده باش آنها در این منطقه خبر داد.^{۱۱}

قرارگاه رمضان هم از اقدامات ارتش عراق در مورد افزایش نیرو و تقویت منطقه هانی قل و جاده سازی در منطقه خرما ل خبر داده است.^{۱۲} در همین حال، سپاه میوان اعلام کرد: در محور خرما ل، گشتی های عراق برای خنثی کردن مین آمده بودند که ضمن خنثی سازی چند مین بر اثر انفجار یک مین یک تن از آنها کشته و یک نفر دیگر مجروح شد.^{۱۳}

رکن ۲ ژاندارمری از جبهه جنوب اعلام کرده است: «برابر اخبار واصله ارتش عراق در قریه الروطه [مقابل منطقه طلائیة ایران که خالی از سکنه است] پایگاهی متشکل از نیروهای گارد مرزی و حزبی با وسایل و تجهیزات کامل مستقر کرده است.»^{۱۴}

ستاد مشترک ارتش نیز در اطلاعیه نظامی شماره ۲۴۵۹ با اشاره به تبادل آتش شدید در مناطق عملیاتی جزایر مجنون و حسینیه، گزارش داد در منطقه سومار با اجرای آتش روی یک یگان تکاور دشمن تعدادی از آنها کشته شدند. همچنین یک واحد گشتی عراق که در منطقه نهر عنبر قصد نفوذ به مواضع نیروهای خودی را داشت با اجرای آتش متواری شد. در تبادل آتش در جبهه های مرزی باختران و ایلام، شدت آتش در منطقه سومار و منطقه مهران بیش از دیگر مناطق بوده است.^{۱۵}

امروز در حالی درگیری ها در منطقه فاو ادامه داشت که نیروهای خودی با اجرای آتش دوربرد، ارتباط مخابراتی سپاه هفتم عراق را قطع کردند و ارتش عراق نیز مدعی شد عملیات نفوذی ایرانیان را دفع و تلفاتی بر آنان تحمیل کرده است. از سویی منابع اطلاعاتی اعلام کردند ارتش

عراق همچنان برای بازپس‌گیری فاو مصمم و در حال طرح‌ریزی است و قصد دارد در عملیات خود از خلبانان مصری و اردنی استفاده کند.

به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، به‌دنبال پیشروی رزمندگان در حوالی دریاچه نمک در منطقه فاو و اجرای آتش توپ‌های دوربرد روی تأسیسات مخابراتی سپاه هفتم عراق، ارتباط مخابراتی یگان‌های مختلف این سپاه با سرفرماندهی ارتش عراق و قرارگاه‌های عملیاتی آن قطع شد. قطع ارتباط مخابراتی تیپ‌های تحت‌امر فرماندهی نظامی عراق و دریافت‌نکردن دستورهای تاکتیکی منظم از قرارگاه‌های فرماندهی، اختلال شدیدی در سازمان‌های سپاه هفتم پدید آورده و قدرت مانور و تحرکات رزمی را از پرسنل واحدهای عمل‌کننده دشمن سلب کرده است.^{۱۶}

ارتش عراق نیز متقابلاً اعلام کرد: «یک نیروی دشمن به استعداد تقریبی یک دسته پیاده‌نظام تقویت‌شده در سه مرحله سعی داشته به مواضع مقدم ما در جبهه سپاه هفتم حمله کند، ولی سربازان ما با آن مقابله و با استفاده از تمامی سلاح‌ها با دشمن درگیر شدند و با برخورداری از آتش توپخانه توانمند توانستند اغلب نیروهای مهاجم را نابود کنند که ۱۰۰ نفر کشته و باقیمانده آنان متواری شدند.»^{۱۷} از سوی دیگر، فرمانده جدید سپاه هفتم عراق ادعا کرد که در صورت تأمین نیروی انسانی کافی، تمام مناطق جنگی در اختیار ایران را بازپس خواهد گرفت. رکن ۲ ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی در گزارشی به دبیرخانه شورای عالی دفاع اعلام کرد: «حکومت عراق در حال طرح‌ریزی یک عملیات جهت بازپس‌گرفتن شهر فاو می‌باشد و برای این منظور تعداد ۱۵ هزار نفر از افراد داوطلب ارتش را انتخاب نموده است که با صرف هزینه‌ای هنگفت، مشغول آموزش دادن به آنها در نزدیکی شهر موصل می‌باشند. قرار است که پس از آماده‌شدن این نیروها و شروع عملیات، منطقه عملیات زیر آتش سنگین نیروهای عراقی قرار گرفته و سپس این عده با کمک و هماهنگی نیروهای هوایی مصر، اردن و عراق به‌وسیله چتر در شهر فاو پیاده شوند. سرلشکر ماهر عبدالرشید فرمانده سپاه هفتم عراق همچنین اعلام نموده است که پس از عملیات فساو در صورتی که ۵۰ تا ۷۰ هزار نفر در اختیار او قرار گیرد، همه مناطق جنگی را که در دست نیروهای ایران می‌باشد، بازپس خواهد گرفت.»^{۱۸}

در همین زمینه اسیر عراقی ولید فالح عبدالجبار (جمعی تیپ ۱، گردان ۳، گروهان ۳) از اقدامات فرماندهان عراقی به‌منظور کسب آمادگی برای عملیات در فاو خبر داد. به گفته وی «تعداد ۳۰ نفر از نیروهای تیپ ۱ برای آموزش به حبانیه اعزام شده‌اند و قرار است نیروهایی که در حبانیه هستند، برای آزادسازی فاو عملیات کنند. این نیروها از افراد غیرنظامی شهرها که رشد جسمانی خوبی دارند انتخاب و در حال آموزش هستند.» این اسیر عراقی از استعداد نیروها اطلاع نداشت.^{۱۹}

فرمانده نیروی زمینی سپاه پاسداران امروز در جلسه با چند تن از فرماندهان یگان‌های سپاه پاسداران ضمن بررسی و تحلیل جنگ از آغاز تا امروز، وضعیت نامناسب کنونی را ناشی از گسترش سازمان رزم عراق، کاهش توان رزمی نیروهای خودی و متأثر از دیدگاه‌های سیاسی اعلام کرد و برای خروج از این وضعیت توسعه سازمان رزم و افزایش تجهیزات و امکانات را ضروری دانست.

علی شمشخانی فرمانده نیروی زمینی سپاه پاسداران، در آغاز گفت که عراق در راهبری جنگ با ایران براساس یک نظام، تحلیل می‌کند، نتیجه می‌گیرد، تصمیم می‌گیرد و بعد اجرا می‌کند. همان‌طور که در ابتدا تصمیم گرفت که با انقلاب اسلامی بجنگد. متعاقب آن تصمیم، جنگ را شروع کرد. پس از مدتی دید با آن توان نمی‌تواند به نقاط و اهداف مورد نظر خود برسد، چون یکی از علت‌هایی که در سال‌های اول جنگ با ما ناموفق ماند این بود که هر مانوری برای یگان‌هایش تهیه و ابلاغ کرده بود، بیش از ظرفیت و توان آنها بود. به همین دلیل نتوانست دزفول یا اهواز را بگیرد، باینکه اهواز در محاصره‌اش بود. حتی دید با این توان، مرزهایش را هم نمی‌تواند نگه دارد. پس به سرعت سازمان رزم خود را توسعه خیلی خوبی داد. درحالی‌که ما بعد از عملیات بیت‌المقدس دیگر توان نداشتیم و نه تنها پس از آن توسعه پیدا نکردیم بلکه تحلیل رفتیم. ما در عملیات بیت‌المقدس ۲۰۰ گردان نیرو وارد عملیات کردیم و پس از ۳ سال، در عملیات والفجر ۸ با ۱۵۰ گردان نیرو عمل کردیم.

وی دلیل توسعه نیافتن سازمان رزم را متأثر از دیدگاه‌های سیاسی حاکم بر جنگ دانسته و اعلام کرد: این توسعه نیافتن بیشتر به این علت بود که یک بار هدف از جنگ تصرف یک مکان بود که پس از آن جنگ را تمام کنیم. ولی بعد شعارهای متفاوتی داده می‌شد. یک بار شعار "جنگ، جنگ تا رفع کل فتنه"، یک بار "جنگ، جنگ تا پیروزی" و بار دیگر "جنگ، جنگ تا یک پیروزی". یعنی فکر کرده بودیم با یک پیروزی صدام سقوط می‌کند یا یک پیروزی را چاشنی کار سیاسی می‌کنیم و به صدام فشار می‌آوریم که با آن حداقل حقوقمان را از عراق بگیریم یا او را عوض کنیم. عملیات رمضان را با همین تفکر انجام دادیم. عملیات‌های بدر، خیبر و والفجر ۸ را هم همین‌طور، ولی عراق از زمانی که فهمید باید برای جنگ فکر اساسی کند، سازمان نیروی نظامی‌اش را از ۳ سپاه به ۸ سپاه و از ۱۲ لشکر پیاده به ۳۵ لشکر توسعه داد. در تاکتیک هم عراقی‌ها به این نتیجه رسیدند که در زمین پدافند کنند و در همه‌جا (هوا، دریا، دیپلماسی) آفند کنند، ولی ما برعکس، آفندمان فقط در زمین و پدافند در همه‌جا (در هوا، دریا و...) بود. ما به دلیل توانمان در همه‌جا پدافند کردیم و فقط در زمین آفند می‌کردیم، ولی عراق در دریا کشتی‌ها را هدف قرار داد، از هوا مبادرت به جنگ شهرها کرد و همچنین در به‌کارگیری سلاح شیمیایی، در خرید تسلیحاتی و در

مدار دیپلماسی همه حرکت آفندی داشت. در عملیات رمضان ما در زمین آفند کردیم درحالی که او در زمین به پدافند مشغول شد، یعنی مسیر (تاکتیک) را انتخاب کرد، لذا آمد اقدام به احداث موانع، سیم خاردار، ایجاد میادین مین و کمین کرد. شبکه رازیت و رادار را فعال و زمین را پیچیده و پر از موانع کرد. در چنین وضعیتی با اطلاعات و توانی که ما داشتیم فقط قادر بودیم سالی یک بار و در یک نقطه عملیات اساسی اجرا کنیم و قادر نبودیم سالی دو بار یا در چند نقطه عملیات کنیم. این روال ادامه داشت. عراق فهمید که بعد از عملیات والفجر ۸ ما وضعیتی پیدا کردیم که مجبور شدیم در زمین هم پدافند کنیم، زیرا علاوه بر پدافند در فاو باید منطقه هور، جزیره مجنون و سایر نقاط حساس و درجه یک را نیز حفظ می کردیم. بنابراین با تغییر تاکتیک شروع کرد به منحرف کردن ما و نیروهایمان و در چند منطقه عملیات کرد.

شمخانی در ادامه راه غلبه بر دشمن را توسعه سازمان رزم از جمله تهیه برخی نیازمندی ها و تجهیزات ضروری، تأمین نیروی رزمی، آتش پشتیبانی، امکانات مهندسی، خودرو، سرعت عمل و تشکیل گردان های قائم ذکر کرد و افزود: «در مقابل این تاکتیک عراق اگر ما بخواهیم غیر از آنکه زمین ها و نقاط مرزی را حفظ کنیم، جلوی تک های عراق را هم بگیریم، چند گردان نیرو می خواهیم. یا با همین وضع موجود با چند گردان می توانیم آفند کنیم. پس مشکل ما، بحث نیروی پیاده است. بحث دیگر تأمین آتش این منطقه یا منطقه دیگری است که درگیر می شویم. مشکل بعد، کمبود خودرو است. اولین مشکلی که شما به عنوان فرمانده برای اجرای عملیات به ذهن می آید، تویوتا است. آیا بسیج نیرو، می تواند مشکل تویوتای ما را حل کند. جنگ که تظاهرات نیست، انتخابات هم نیست. نیاز به یک زمان دارد، یعنی وضعیتی که عراق طی ۵ سال جنگ کسب کرد. حالا ممکن است برادران پیرسند پس چرا اینجا (فاو) عمل نمی کنید. ما هم اعتقاد داریم باید عمل کرد، ولی برآورد کردیم بیش از ۱۵۰ گردان نیرو می خواهد. ... و این دردی نیست که سال ۱۳۶۵، به آن دچار شده باشیم و بگویم همین امسال هم قابل مداوا است. ما این را باید از سال ۱۳۶۰، درباره اش فکر می کردیم. ... اکنون باید یک سری اقدامات برای اعزام نیرو کنیم. باید نقاط حساس شناسایی شوند، بعد ۳۰ گردان را پشت سر ارتشی ها نگه داریم و یک سری یگان هم آماده عملیات باشند.

در وضع کنونی سرعت عمل یک مسئله خیلی مؤثری است و هرچه زمان بگذرد به ضرر ما می شود. مطلب دیگر اینکه باید آماده باشیم تا در صورتی که نیرو اعزام شد برایمان روشن باشد که این نیرو برای چه کاری یا چه منطقه ای به کار گرفته شود. باید به دنبال امکانات مهندسی باشیم. باید هر یگان از نیروهای اعزام جدید، یک گردان قائم تشکیل دهد که در آینده مبنای یک یگان پدافندی شود که دارای ستاد مستقل باشد. اینها را در خطوط پدافندی می گذاریم و بدین طریق می توانیم به یگان ها، خط جدید بدهیم. البته خود این وضعیت، مبنایی برای توسعه یگان رزم

می‌شود. زیرا یگان رزم را که یک‌روزه نمی‌توان توسعه داد. زمان نیاز دارد. کار نیاز دارد.»
فرمانده نیروی زمینی سپاه درباره هدف دشمن و تدابیر خودی خاطر نشان کرد: دشمن هم به این نتیجه رسیده است به همین دلیل در این منطقه (فاو) کار می‌کند و در جاهای دیگر به ما حمله می‌کند. هدف دشمن از عملیات در فکه تصرف ارتفاعات برغازه است، اما شب گذشته، تیپ سیدالشهدا^(ع) با ۶ گردان در آنجا عملیات اجرا کرد و به ۶ تیپ دشمن حمله برد و خسارات زیادی به دشمن وارد کرد. ما نیز در حال حاضر مجبوریم در همین منطقه (فاو) بجنگیم البته برای چاشنی سیاسی آن روی دو اسکله البکر و العمیه (در شمال خلیج فارس) عمل می‌کنیم.^{۲۰}

۸۹

باتوجه به تهدیدهای ضمنی امریکا و احتمال حمله نظامی آن کشور به ایران، مسئول ستاد کل پدافند کشور در نامه‌ای به رئیس شورای عالی دفاع، خواهان توجه مسئولان به این تهدید، آمادگی برای مقابله با آن و تلاش در جهت بازداشتن امریکا از این حمله شد.

در بخشی از نامه آمده است: «با نگرش به حملات هوایی امریکا علیه کشور لیبی، این ستاد احتمال انجام حملات هوایی مشابه توسط امریکا با بهره‌گیری از تسهیلات کشورهای منطقه به ایران را در آینده نزدیک یا دور متصور می‌داند. برآورد می‌شود که نقاط حساس شهر تهران از جمله هدف‌های اول و مراکز حساس موجود در سواحل و بنادر در خلیج فارس و دریای عمان جزء هدف‌های بعدی این تهاجم باشند.»

در ادامه این نامه با بیان اینکه دفع کامل حملات هوایی امریکا مقدور نیست، ولی احتمال سرنگونی بخشی از هواپیماهای مهاجم با بسیج کلیه امکانات وجود دارد، اضافه شده است: در چنین حالتی لازم است برای مدت مشخص و محدودی خطر اصلی و اولویت در پدافند به مقابله با تهاجم امریکا داده شده و تهدید عراق در وهله بعد در نظر گرفته شود.

مسئول ستاد کل پدافند کشور در پایان پیشنهاد کرده است که موضوع در جلسات شورای عالی دفاع مطرح و کلیه امکانات کشور شامل نیروهای مسلح، سپاه پاسداران و وزارت اطلاعات بسیج و طرح‌های مقتضی برای پیشگیری و مقابله با حمله احتمالی امریکا تهیه شود.^{۲۱*}

گفتنی است یکی از تجهیزات پیشرفته و مؤثر در دفاع هوایی جمهوری اسلامی، هواپیماهای جنگنده اف ۱۴ بود و شاید از جمله دلایل و اهداف پیشنهاد یک کمپانی خارجی در مورد تعویض این نوع هواپیما با هواپیماهای اف ۵ و اف ۴ تضعیف دفاع هوایی ایران بوده است. حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی جانشین فرمانده کل قوا، در یادداشت‌های امروز خود درباره پیشنهاد مذکور

* مقرر شد این موضوع در جلسه ۱۳۶۵/۲/۸ شورای عالی دفاع مورد بحث و تبادل نظر قرار گیرد.

نوشته است: «آقای [حسین] مهدیان آمد و پیغامی از طرف آقای [محمدتقی] فلسفی آورد. پیغام این بود که یک کمپانی خارجی پیشنهاد کرده چهل هواپیمای اف ۱۴ ما را با اف ۵ و اف ۴ عوض کند. گفتم موافق نیستم، چون اف ۱۴ خیلی پیشرفته و بهتر است. آنها فکر کرده‌اند اف ۱۴ها به خاطر نیاز به قطعه از خط خارج‌اند.»^{۲۲}

۹۰

ارتش عراق با دعوت از سران گروه‌های ضدانقلاب ایرانی، علاوه بر درخواست افزایش همکاری‌های نظامی گروه‌های مذکور با ارتش عراق و اجرای عملیات کمین در میوان، تهدید کرد در غیر این صورت کمک‌های خود را به آنها قطع خواهد کرد.

سازمان حفاظت اطلاعات ارتش جمهوری اسلامی به نقل از منابع اطلاعاتی خود درباره چگونگی استفاده رژیم عراق از گروه‌های مخالف نظام جمهوری اسلامی برای پیشبرد اهداف خود نوشته است: «حدود دو هفته پیش، یکی از عوامل حزب بعث عراق در قریه سلیمانیه‌یک واقع در شمال عراق، سران حزب دمکرات و حزب کومه‌له و گروهک منافقین را دعوت و به آنها اعلام نموده که هرچه سریع‌تر نیروهای خود را جهت کمک به ارتش بعثی آماده و سازماندهی نموده و به اجرای کمین در محورهای عملیاتی میوان مشغول کنند، در غیر این صورت، عراق کمک‌های خود را به آنها قطع خواهد نمود. ضمناً اضافه نموده که در فرصت مناسب و بدون اطلاع قبلی شهرهای ایران را مورد حمله قرار خواهد داد و لازم است که نسبت به شناسایی پایگاه‌های موشکی رزمندگان نیز اقدام نمایند. بر این مبنا، حزب دمکرات به چته‌های خود ابلاغ نموده به خدمت و وظیفه عمومی اعزام شوند تا ضمن نفوذ در مناطق نظامی و عملیاتی، بتوانند به‌هنگام استفاده از مرخصی عملیاتی یا به‌وسیله نامه پستی این افراد، اخبار و اطلاعات لازم را در اختیار حزب مذکور قرار دهند.»^{۲۳}

۹۱

درحالی‌که ارتش عراق با تشدید فشار به کردهای عراقی آنان را مجبور به ترک خانه و کاشانه خود می‌کند، پیشمرگان مسلمان کرد عراقی در واکنش به این فشارها دو مقام امنیتی حزب بعث را کشتند و در منطقه موصل تلفاتی را بر نیروهای عراقی وارد کردند. نماینده حزب دمکرات عراق نیز درباره حمله ارتش عراق به منطقه تحت‌نفوذ بارزانی‌ها هشدار داد.

واحد مرکزی خبر به نقل از منابع کرد عراقی گزارش داد: «در ادامه اقدامات ضد‌مردمی ارتش عراق علیه کردهای مسلمان عراقی، محدوده ۱۵ کیلومتری اطراف سد دوکان در استان سلیمانیه از سکنه خالی شد. در این اقدام ضدبشری رژیم بغداد، ساکنین ده‌ها دهکده کوچک آواره شدند

کردهای عراقی تحت فشار رژیم بعث عراق مجبور به ترک زادگاه و خانه خود شدند.

و هزاران خانواده مجبور به کوچ اجباری شدند و کلیه مایملک خود را از دست دادند. تخریب و ایجاد انواع تزییقات برای اهالی مسلمان شمالی عراق که غالباً کرد هستند از سال‌ها پیش به منظور سرکوبی قیام‌های مردمی صورت گرفته است، لیکن به‌رغم کشتارهای هزارنفری و آواره‌ساختن ده‌ها هزار نفری این مردم، رژیم بغداد همچنان از جانب کردهای مسلمان احساس خطر می‌کند.^{۲۴}

به گزارش رکن ۲ ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران، «روز ۱۳۶۵/۲/۱۳، دو نفر از مأموران امنیتی و مهره‌های مهم حزب بعث عراق به نام‌های عبدالله مصطفی در شهر سلیمانیه و آرام صالح در منطقه حلبچه توسط مخالفین رژیم عراق وابسته به حزب کمونیست ترور گردیدند.»^{۲۵}

به گزارش نماینده حزب دمکرات کردستان عراق، امروز همچنین یک نارنجک دستی به‌سوی یک جیب فرماندهی ارتش عراق در نزدیک سهره موصل - تلعفر پرتاب شد که بر اثر آن علاوه بر انهدام خودرو، ۳ تن از نظامیان عراقی کشته شدند و یک تن مجروح شد.

منبع مذکور در خبری دیگر اعلام کرد که در جلسه امروز فرماندهان جاش‌ها با مسئولان نظامی عراق در منطقه زاخو، دستور داده شد تا واحدهای مستقر در این منطقه به مناطق تحت نفوذ بارزانی‌ها به‌خصوص روستای بارزان، بره‌کاره و دشتازی (قرارگاه شاخدا) حمله کنند.^{۲۶}

۹۲

فرمانده کل سپاه پاسداران به‌منظور تکمیل نیروی کادر یگان‌های رزمی، فرماندهان مناطق پنجگانه سپاه پاسداران و نواحی تابعه را موظف کرد تا برای جذب پاسدار افتخاری تلاش بیشتری بکنند. در دستور فرمانده کل سپاه آمده است همه پاسداران پایگاه‌های سپاه بعد از ظهرها با حضور فرماندهی پایگاه در قسمت پذیرش به امر تبلیغات، عضوایی و انجام دادن مصاحبه یا تحقیقات محلی پاسداران افتخاری کمک کنند. همچنین از نیروهای مناسب برای کمک به کادر پذیرش و از پاسداران پایگاه به‌منظور عضوایی و نیز نیروهای موتوری برای تردد نیروهای پذیرشی

استفاده شود. محسن رضایی تأکید کرده است: «باتوجه به نیازهای یگان‌های رزمی و با نظر به اینکه سهمیه جذب کلیه نواحی می‌بایست ظرف یک ماه آینده جذب گردد، لذا کلیه فرماندهان نواحی و پایگاه‌ها موظف‌اند با تلاش و بهره‌گیری از توان نیروی انسانی و امکانات پایگاه مربوطه به هر نحو ممکن این مأموریت را انجام دهند.»^{۲۷}

۹۳

هم‌زمان با هفته بزرگداشت معلم، هزاران تن از نیروهای داوطلب مردمی از شهرستان‌های مختلف در قالب کاروان‌های رزمی و تخصصی عازم جبهه‌های جنگ یا مراکز آموزش نظامی شدند. امروز همچنین هدایای نقدی و جنسی مردم به جبهه‌ها ارسال شد.

امروز، هفتمین کاروان راهیان کربلا و سومین کاروان لیبک یا امام متشکل از نیروهای بسیجی اعزام مجدد و داوطلب شامل کارکنان ادارات، نهادها، کارگران، معلمان و فرهنگیان و دانش‌آموزان استان همدان؛ یک گروهان نیروهای اعزام مجدد از شهرستان تربت حیدریه و یک گروهان اعزام به آموزش؛ کاروانی از نیروهای داوطلب کارگر، فرهنگی، دانشجو، دانش‌آموز و کارمند دولت استان باختران؛ جمعی از نیروهای بسیج شهرستان‌های سرخس و بندر ترکمن؛ گروه‌هایی دیگر از داوطلبان با تخصص‌های مختلف از شهرستان‌های گناباد، قوچان، بابل، نیشابور؛ اولین گروه از کارکنان فنی - تخصصی واحدهای تابعه سازمان جهانگردی و کاروانی از دانشجویان پزشکی دانشگاه شهید بهشتی برای پرداختن به فعالیت‌های رزمی، تخصصی و پزشکی عازم جبهه‌ها شدند.

از طرف دیگر، روابط عمومی مجلس شورای اسلامی اعلام کرد: اتحادیه انجمن‌های اسلامی شرکت توسعه کشت دانه‌های روغنی و کارکنان شرکت صنعتی آبفر به ترتیب ۲ میلیون و ۱۰ میلیون ریال کمک به جبهه‌ها اهدا کرده‌اند. نماینده مردم ملایر در مجلس شورای اسلامی نیز مبلغ ۶۰۰ هزار ریال کمک نقدی اهالی منطقه حسین‌آباد شاملو و روابط عمومی شرکت ملی فولاد ایران یک روز حقوق به مبلغ ۴,۱۴۲,۵۴۰ ریال را به جبهه اهدا کردند. کارکنان شرکت‌های تحت پوشش امور اقتصادی بنیاد شهید انقلاب اسلامی نیز علاوه بر چهار میلیون ریال کمک نقدی، هدایایی شامل لوازم برقی، مواد شوینده، دم‌پایی، آلبیمو، موکت، پرچم، ادویه، کلمن آب و پنکه سقفی به ارزش یک میلیون و چهارصد هزار ریال به جبهه‌ها ارسال کردند. همچنین همراه با نیروهای اعزامی از استان باختران، ۱۵ کامیون و تریلر حامل هدایای کارخانجات این استان شامل تانکر آب، مواد خوراکی، پوشاک، گونی، گالن آب، پتو و چادر صحرائی عازم جبهه‌ها شدند.

علاوه بر این، کاروان هدایای فرهنگیان و دانش‌آموزان شهرهای اراک، ساوه، خمین و بخش‌های فراهان و وفس از توابع شهرستان اراک تحت عنوان کاروان معلم امروز، به وسیله ۲۰ دستگاه کامیون

و کامیونت به جبهه‌های نبرد ارسال شد. این کاروان که به مناسبت گرامیداشت سالگرد شهادت استاد مرتضی مطهری و روز معلم از سوی اداره کل آموزش و پرورش استان مرکزی تدارک و عازم جبهه‌ها شد، شامل ۲ وانت تویوتا، ۲ موتورسیکلت، ۱۴ تانکر بزرگ آب، یک یخچال ویترونی، ۲ هزار گالن آب، ۲۵۰ شاخه نبشی و آهن آلات، لوازم یدکی ماشین آلات به ارزش ۱۰۰ هزار ریال، ۱۶۰۰ کیلو نخود و لویا، ۲۰۰ شیشه آبلیمو، ۱۵۰۰ عدد تاید و صابون، ۱۳ هزار کیلو آرد و نان، یک هزار قوطی کمپوت و کنسرو، ۳ هزار عدد بالش و ۵۰ عدد چراغ والور می‌باشد.^{۲۸}

۹۴

نخست‌وزیر در گردهمایی سراسری مسئولان کمیته‌های تبلیغات جنگ بر اهمیت و تأثیرگذاری تبلیغات و لزوم بهره‌گیری از روش‌های نوین تبلیغاتی در جنگ تأکید کرد و برای دستیابی به پیروزی، خوداتکایی و صرفه‌جویی را ضروری خواند.

میرحسین موسوی نخست‌وزیر، صبح امروز، در این گردهمایی درباره وظایف ستادی تبلیغات جنگ گفت که در ذهن برادران نباید فقط تدارک جبهه‌ها مطرح باشد چون مسائل مختلف جامعه همواره بر یکدیگر و مسائل جبهه‌ها و پشت جبهه در روند جنگ تأثیر می‌گذارند و به همین دلیل حضور افرادی با دید همه‌جانبه در این ستادها اهمیت خاصی دارد.

نخست‌وزیر روش‌های تبلیغاتی رسانه‌های داخلی را در مقایسه با روش‌های تبلیغاتی غرب مطلوب ندانست و افزود: ما در حال حاضر برای مقابله با شیوه‌های تبلیغی و فرهنگی دشمنان در ابتدای کار هستیم. وی با تأکید بر اینکه باید از قدرت روحانیت، مساجد، منابر و مناسبت‌های مذهبی برای نگه‌داشتن مردم در صحنه انقلاب کمال استفاده بشود، بهره‌گیری از وسایل نوین ارتباطی به بهترین شیوه را ضروری خواند. موسوی اظهار کرد: تبلیغات رژیم عراق در موضوع‌های اقتصادی، سیاسی و جنگی بسیار فراتر از ما است و هرچند تبلیغات عراق در مقایسه با تبلیغات رسانه‌های غربی علیه انقلاب اندک است، آن چیزی که ملت ما را برای نیل به اهدافش مصمم‌تر و راسخ‌تر می‌کند اعتقاد و ایمان مذهبی به ادامه راهشان است. وی گفت در حالی که دشمنان ما کمترین موفقیت خود را بزرگ جلوه می‌دهند، متأسفانه ما هنوز نتوانسته‌ایم موفقیت‌های خود را آن‌طور که باید مطرح کنیم.

نخست‌وزیر با بیان اینکه بعد از انقلاب سختی‌های بسیاری دیده‌ایم، این مشکلات را سبب قدرتمند شدن جمهوری اسلامی و ایجاد انگیزه برای مقابله با کاهش قیمت نفت دانست و خاطر نشان کرد: دولت برای صرفه‌جویی ۶۰ تا ۶۵ میلیارد تومان برنامه‌ریزی کرده است. وی کمک‌های مردمی را از جنبه‌های مادی و معنوی با ارزش خواند و عمده‌ترین اثر آن را انسجام و

اتحاد بیشتر مردم و تبلیغ صرفه‌جویی در سطح ملی برشمرده. موسوی با اشاره به منابع محدود کشور و تأکید بر ضرورت تداوم جنگ تا پیروزی نهایی، گفت: «از آنجایی که کشور ما در طول این سال‌ها بر روی پای خود ایستاده است و از نظر اقتصادی از هیچ‌جا کمک دریافت نمی‌کند، لذا تبلیغ فرهنگ "مصرف کمتر" و "تولید بیشتر" و صرفه‌جویی در تمامی زمینه‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است و باید همه بخش‌ها در این جهاد مقدس که تداوم جنگ با تکیه بر منابع اقتصادی خودمان است، شرکت فعال داشته باشند.» وی افزود: «مردم ما هر چقدر بیشتر صرفه‌جویی کنند ما قادر خواهیم بود امکانات و نیازمندی‌های جبهه را بیشتر تأمین کنیم.»^{۲۹}

۹۵

نخست‌وزیر جمهوری اسلامی ایران در گفت‌وگو با ماهنامه عربیا به سؤالات خبرنگار این نشریه درباره تأثیر کاهش بهای نفت بر اقتصاد ایران، مفهوم صدور انقلاب، حدود فعالیت مخالفان و موضع ایران در جنگ تحمیلی پاسخ گفت. خبرنگار عربیا در پایان این مصاحبه یادآور شد مردم ایران روحیه‌ای فاتحانه در جنگ دارند و رهبری ایران معتقد به ادامه جنگ تا پیروزی نهایی است. روزنامه اطلاعات در شماره امروز خود خلاصه‌ای از این گفت‌وگو را به نقل از خبرگزاری جمهوری اسلامی در لندن چنین درج کرده است: «ماهنامه انگلیسی‌زبان عربیا چاپ لندن در شماره ماه مه خود مصاحبه اخیر خبرنگارش با مهندس موسوی نخست‌وزیر را منتشر کرده است. وی به خبرنگار عربیا در زمینه بحران بین‌المللی بهای نفت گفت: ما بر این باوریم که بر مشکل کاهش بهای نفت فائق خواهیم آمد، زیرا اقتصاد ما بر برنامه‌ریزی استوار است. حتی اگر قیمت نفت از حد فعلی نیز پایین‌تر رود، ما از آن به‌عنوان اهرمی برای دستیابی به خودکفایی و استقلال اقتصادی استفاده خواهیم کرد. آقای موسوی اضافه کرد: همان‌طور که می‌بینید ما به هیچ دولت خارجی بدهی نداریم و در آینده نیز با اینکه بهای نفت نصف شده است، از آنها قرض نخواهیم کرد.

نخست‌وزیر در پاسخ به این سؤال خبرنگار عربیا که چرا جمهوری اسلامی مشتاق صدور انقلاب است، گفت: در حال حاضر ۴۰ ایستگاه رادیویی خارجی برای صادر کردن فرهنگ و اعتقادات خودشان علیه جمهوری اسلامی ایران فعالیت می‌کنند و هیچ‌کس در این مورد که چرا امریکا می‌خواهد فرهنگش را به کشور ما صادر کند چیزی نمی‌گوید، اما وقتی ما راجع به اسلام و نیاز بازگشت مسلمانان به اسلام سخن می‌گوییم آنها می‌گویند ما می‌خواهیم انقلابمان را صادر کنیم. اگر معنای صدور انقلاب این است که می‌خواهیم به مسلمانان پیام دهیم که عزت آنان منوط به بازگشت به اسلام است، در این صورت ما قبول داریم که انقلاب را صادر می‌کنیم، اما اگر معنای آن دخالت

در امور داخلی و تحریک و صدور اسلحه به کشورهای دیگر باشد ما این مطلب را رد می‌کنیم. نخست‌وزیر ایران سپس در مورد فعالیت مخالفین می‌گوید: تاحدی که مخالفین قصد سرنگونی جمهوری اسلامی را نداشته باشند به آنها اجازه فعالیت خواهیم داد، اما نسبت به گروه‌هایی که از سوی امریکا و شوروی حمایت می‌شوند، کوچک‌ترین ترحمی نشان نخواهیم داد.

مهندس موسوی در پاسخ به سؤال خبرنگار عربی که از موضع ایران در جنگ تحمیلی پرسید، گفت: متجاوز باید محکوم شود. ما معتقدیم جنگ بر سر یک اصل بنیادی است و گرچه خود را برای یک مقاومت بیست‌ساله آماده کرده‌ایم، اما باتوجه به شرایط فعلی در داخل عراق و روحیه بسیار متزلزل سربازان عراقی و پیروزی‌های اخیر رزمندگان اسلام، ما معتقدیم جنگ در زمانی نه‌چندان دور با پیروزی نهایی مدافعان انقلاب اسلامی خاتمه خواهد یافت.

خبرنگار عربی که به تازگی به ایران سفر کرده است، طی مقاله‌ای همراه با این مصاحبه نوشته است: مردم ایران احتمالاً به‌خاطر پیشروی نظامی این کشور در منطقه فاو روحیه فاتحانه دارند. این اعتقاد که در جنگ با عراق می‌توان به پیروزی رسید، در سطح وسیعی وجود دارد. تقریباً در همه روستاها و شهرها مردم به‌منظور ثبت‌نام برای شرکت در جبهه‌ها در اطراف مراکز سپاه پاسداران تجمع کرده‌اند.

گزارشگر عربی می‌افزاید: رهبری و مردم ایران به اینکه جنگ می‌تواند به‌زودی به پایان رسد اعتقاد راسخ دارند. ریشه این اعتقاد در اینجا است که اولاً در داخل ایران تماس نزدیکی بین مردم و دولت وجود دارد و ثانیاً ایرانی‌ها احساس می‌کنند جهان به‌طور کلی و کشورهای مسلمان به‌طور اخص در حال پایان‌دادن به کمک‌هایشان به رژیم صدام حسین هستند و بالاخره رهبری ایران معتقد است که اکنون که یک نهضت مقاومت خوبی در داخل عراق وجود دارد، باید به نبرد تا پیروزی نهایی ادامه داد.^{۲۰}

۹۶

ستاد هماهنگی انجمن‌های اسلامی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی در نامه‌ای به حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی مشارکت و همکاری خود را در مبارزه علیه توطئه کاهش قیمت نفت اعلام کرد. در این بیانیه آمده است: امت اسلامی ایران اجازه نخواهد داد که استکبار جهانی با کمک مرتجعان منطقه از سلاح نفت علیه آنان استفاده کنند. این ستاد به امریکا و ایادی‌اش خاطر نشان کرد که اگر مایل‌اند قدرت و توان اقتصادی و نظامی ملت ایثارگر ایران را دوباره تجربه کنند، نیروهای نظامی و سرمایه‌های اقتصادی آنها در خاک خودشان و تمام جهان محو و نابود خواهد شد.

ستاد مذکور در پایان اعلام کرده است که برای حمایت از دولت و مشارکت در مبارزه علیه کاهش قیمت نفت ضمن صرفه‌جویی در مصرف، هفته‌ای ۲ روز را روزه گرفته و از یک روز تا ۵ روز حقوق خود را به حساب دولت واریز خواهند کرد.^{۲۱}

۹۷

همکاری‌های نظامی یوگسلاوی با عراق در زمینه‌های مختلف از جمله تولید سلاح‌های شیمیایی و آموزش نیروهای عراقی گسترش یافته است. یک منبع موثق اطلاعاتی امروز، گزارشی را در این خصوص برای فرمانده کل سپاه ارسال کرد که در بخشی از آن آمده است:

۱. هیئتی هفت نفره به سرپرستی محمدحسین شریف افسر ارتش عراق، از تاریخ ۱۳۶۴/۶/۳۰ تا ۱۳۶۴/۸/۳۰، در کارخانه شهر ویتز (۱۰۰ کیلومتری شمال غرب مرکز جمهوری بوسنی و هرزگوین) بخش سلاح‌های شیمیایی آموزش دیده‌اند. کارخانه مزبور به ظاهر کارخانه چرم‌سازی است، ولی در واقع کارخانه تولید وسایل نظامی از قبیل توپ و گلوله و مهمات و دارای بخش مربوط به سلاح‌های شیمیایی است.

۲. کارخانه دیگری نیز در شهر چاچک می‌باشد که انواع توپ و موشک و مهمات تولید می‌کند. احمد کاظمی مهندس شیمی از ارتش عراق، از تاریخ ۱۳۶۴/۷/۳۰ تا ۱۳۶۴/۹/۳۰، در آن آموزش دیده است. ۳. عراق از یوگسلاوی هواپیما و تانک خریداری نمی‌کند، اما انواع اسلحه‌های سبک، مهمات و توپ‌های متوسط و ضد موشک از این کشور می‌خرد.»

در ادامه این گزارش به دیدار یک هیئت عراقی با رئیس یکی از کارخانجات تولید سلاح شیمیایی اشاره شده است: «مجموعه همکاری‌های دو کشور از مرکزی در بلغراد در ساختمانی هفت طبقه هدایت می‌شود. این ساختمان صورت غیر نظامی دارد، ولی نظامی است. در طبقه ششم آن دایره خاصی جهت ایجاد همکاری‌های لازم بین عراق و کارخانجات یوگسلاوی وجود دارد. محمدحسین شریف در این ساختمان با رئیس تولیدات شیمیایی جمهوری مقدونیه (شهر اسکوپیه) دیدار نموده است. در این ملاقات ژنرال کاتالک رئیس تولیدات شیمیایی، کلیه اطلاعات لازم در مورد تولید سلاح‌های شیمیایی به خصوص معادلات شیمیایی مدرن را به شریف داده است. شریف گفته است برخی از این معادلات شیمیایی را ما نداریم، در مراجعت به عراق آنها را به مسئول گزارش خواهیم نمود. در این ملاقات شریف گفته است ما قراردادهایی بین عراق و فرانسه و عراق و امریکا در مورد سلاح‌های شیمیایی داریم، ولی به شما نیز نیاز داریم. ژنرال کاتالک، نقشه‌هایی نیز به شریف داده است. شریف بعد از دیدار به همراه خود گفته است که ما از مدتی قبل روابطمان با یوگسلاوی سرد شده بود، ولی دومرتبه همکاری‌های گرمی را آغاز نموده‌ایم.»^{۳۲}

۹۸

سودان شرایط ایران را برای آزاد کردن اسیران سودانی نپذیرفت و مذاکره در این باره را متوقف کرد. عثمان عبدالله وزیر دفاع سودان که کشورش درگیر جنگ‌های داخلی است در گفت‌وگو با روزنامه الخلیج (چاپ شارجه) با ابراز خرسندی از کمک‌های تسلیحاتی کشورهای عربستان سعودی، لیبی،

عراق، سوریه، اردن، مصر و یمن جنوبی برای سرکوب مخالفان، درباره مذاکره با ایران برای آزادی مزدوران سودانی که در جبهه‌های عراق علیه ایران می‌جنگیدند و به اسارت نیروهای ایرانی درآمدند، گفت: «مذاکره با ایران برای آزادی ۴۱ رزمنده اسیر سودانی در جنگ خلیج [فارس] به دلیل پافشاری ایران بر تعدادی از شرایط سیاسی قطع شده است* و من به سفیر ایران در خارطوم گفتم که ترجیح می‌دهم این افراد با برادران عراقی خود در اسارت باقی بمانند تا اینکه تحت شرایطی آنها را آزاد کنیم»^{۳۳}

۹۹

در حالی که یک بانک هندی به دلیل بدهی‌های عراق، سرمایه‌گذاری در این کشور را به حال تعلیق درآورد، شرکت‌های امریکایی با سفر به بغداد در صدد توسعه همکاری با عراق هستند. براساس گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی از لندن، بانک صادرات و واردات هند، به دلیل بدهی‌های عراق، صدور مجوز برای شروع کارهای جدید ساختمانی را متوقف ساخته است. به نوشته مجله *میدل ایست اکونومیک دایجست*، گرچه هند از فاش کردن میزان بدهی‌های عراق خودداری کرده، ولی ناظران مبلغ آن را حدود ۶۰۰ میلیون دلار تا دسامبر ۱۹۸۵ (آذر ۱۳۶۴) ذکر کرده‌اند. از سوی دیگر به گزارش رویتر، یک هیئت اقتصادی امریکایی که نمایندگانی از شرکت‌های کاترپیلار، هلیکوپترسازی بل، کالتکس، وستینگ هاوس و کلوگ در آن عضویت دارند با سفر به عراق درباره زمینه‌های همکاری اقتصادی و تجاری با مقامات عراقی مذاکره کردند.^{۳۴}

۱۰۰

با گذشت ۴۸ ساعت از حمله به نفتکش عربستان سعودی در خلیج فارس، مطبوعات امارات و کویت، ایران را عامل اصلی این حمله معرفی کردند. خبرگزاری جمهوری اسلامی در این باره گزارش داد: کارکنان مجروح نفتکش السفینه متعلق به

* پس از اوج گرفتن حرکت اسلامی در سودان که به وقوع کودتا و تغییر حاکمیت این کشور انجامید، شورای نظامی سودان به دلیل فشار داخلی ناشی از گرایش شدید مردم این کشور به انقلاب اسلامی، در صدد برآمد تا ضدیت خود را با ایران کاهش دهد. در پی تغییر موضع ظاهری حاکمیت جدید در سودان و ابراز تمایل به ایجاد رابطه، موضوع آزادی اسیران سودانی مطرح شد که مسئولان جمهوری اسلامی ایران برای آزادی آنها، تحقق این شرایط را ضروری برشمردند:

۱. تضمین رسمی دولت سودان مبنی بر بازنگشتن این افراد به عراق.
۲. سوءاستفاده نکردن از این اسیران پس از آزادی برای تبلیغات علیه جمهوری اسلامی.
۳. اعلام بی‌طرفی کامل سودان در جنگ عراق با ایران.
۴. محکوم نمودن سیاست حاکم سابق سودان در مورد جنگ.
۵. توازن بین روابط سودان با ایران و عراق.

اظهارات جدید وزیر دفاع سودان نیز نشانه آن است که قاطعیت مسامحه‌نکردن جمهوری اسلامی در مورد آزادی اسیران سودانی، آنها را غافلگیر کرده و ماهیت واقعی حکومت جدید سودان را که نقاب فریبنده‌ای بر چهره زده بود، برملا ساخت. [دفتر سیاسی نمایندگی امام در سپاه پاسداران، نشریه رویدادها و تحلیل، شماره ۹۳، ۱۳۶۵/۲/۱۶، ص ۱۲]

عربستان سعودی که ۲ روز قبل (۱۳۶۵/۲/۱۱) در خلیج فارس هدف حمله یک هواپیمای ناشناس قرار گرفته و آسیب فراوانی دیده بود روز گذشته، از بیمارستان مرخص شدند. برخی روزنامه‌های اماراتی ایران را مسبب اصلی این حادثه دانسته و نوشتند این حمله به وسیله جنگنده‌های ایرانی در دو مرتبه، پی‌درپی صورت گرفته است.

مطبوعات کویت نیز ایران را مسئول حمله به نفتکش السفینه معرفی کردند و نوشتند این کشتی که هدف حمله هواپیماهای ایرانی قرار گرفت، در ۷۵ مایلی سواحل ابوظبی با شلیک ۲ موشک به آتش کشیده شد.^{۳۵}

۱۰۱

نیروهای نظامی و امنیتی کویت از جزیره بوبیان حوادث جنگ ایران و عراق را با جدیت رصد می‌کنند. معاونت اطلاعات ستاد مرکزی سپاه پاسداران با ارسال ترجمه تعدادی از پیام‌های سری که پایگاه دریایی کویت و اسناد دیگری که از ستاد تبلیغات جنگ دریافت کرده است، قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) را از فعالیت نظامیان کویت آگاه کرد. برخی نکات مطرح‌شده در پیام‌های ارسالی نیروهای نظامی کویت برای سران این کشور بدین شرح است:

- اجرای آتش سنگین توپخانه و فعالیت هوایی عراق در فاو در تمام شب گذشته و اوایل صبح امروز.
 - شش هزار سرباز عراقی موسوم به "نیروهای عقاب بزرگ" با تجهیزات و تسلیحات خیلی مدرن و با لباس‌های جدید ضد شیمیایی آماده مقابله با سربازان ایرانی در فاو می‌باشند. آنها منتظر دستور رئیس‌جمهور عراق هستند. وی قول داده است که اگر پیروز شوند به آنها ارتقای درجه می‌دهد.
 - ایرانی‌ها از ماه گذشته هنوز در منطقه فاو می‌باشند و توانایی پشتیبانی و آوردن سربازهای بیشتر را به منطقه دارند و بسیار قوی هستند.
 - هنوز عراق منطقه فاو را بمباران می‌کند و فعالیت‌های هوایی در شرق بوبیان از هر دو طرف ادامه دارد.
 - عراق موشک‌های دوربرد زمین‌به‌زمین از ام‌الجزیره به منطقه نامعلوم پرتاب می‌کند.
 - ایران تقاضای خرید ۵۰۰ دستگاه Diving Suit از آلمان غربی کرده است.
 - ایران Divers (تجهیزات غواصی) امکان استفاده آن علیه بنادر و تأسیسات نفت کشورهای حوزه خلیج فارس می‌باشد.
- در ادامه این گزارش نیز درباره حملات هوایی عراق و اقدامات رزمندگان ایران چنین آمده است:
- جنگنده‌های بمب‌افکن و بالگردها به منطقه فاو حمله کردند.
 - بمباران سنگین به طرف سربازان ایرانی در منطقه فاو انجام شد.
 - سربازان ایرانی موشک هاک و توپخانه ضد‌هوایی را از میان شط‌العرب با استفاده از پل‌های چوبی جابه‌جا کردند.

- سربازان ایرانی خط ساحلی شط‌العرب را شکستند و برای جلوگیری از آمدن سربازان عراقی به طرف آنها، در آنجا آب انداختند.
- در بخشی از پیام‌های پایگاه دریایی کویت نیز اضافه شده است:
- تعداد بسیاری از سربازان ایران به وسیله عراقی‌ها کشته شدند.
- ۸۵۰۰ ایرانی به وسیله بمب‌های شیمیایی مجروح شدند که ۳۴۰ نفر برای درمان به اروپا فرستاده شدند.
- ۴۴۰۰۰ ایرانی آماده می‌باشند.
- ایران آماده حمله به منطقه الهویزه می‌باشد.
- به نظر می‌رسد حمله به هویزه قبل از تسخیر فاو توسط عراق شروع شود.^{۳۶}

۱۰۲

برخی مقامات نفتی و محافل اقتصادی پیش‌بینی کردند که بحران انرژی و کاهش قیمت نفت تشدید خواهد شد. وزیر نفت عربستان از پایین‌بودن قیمت نفت ابراز خوشحالی کرد. معاون نخست‌وزیر عراق پیش‌بینی کرد که بهای نفت افزایش خواهد یافت. گابن نیز از عربستان به دلیل افزایش تولید نفت انتقاد کرد.

وزیر نفت عربستان سعودی گفت که بحران انرژی سخت‌تری را نسبت به بحران دهه ۱۹۷۰ پیش‌بینی می‌کند. زکی یمانی در ژنو اظهار کرد: «علی‌رغم تأثیر سودجویانه کاهش قیمت‌های نفت، این قیمت‌ها بایستی قاعدتاً تنها برای مدتی کوتاه پایین بمانند.» وی افزود: «چنانچه قیمت‌ها برای ۵ سال پایین باقی بماند باعث خوشحالی من است، لیکن پس از ۲ یا ۳ سال کاهش، قیمت‌ها به شدت افزایش خواهند یافت.» وی گفت: «ضمن آنکه کمپانی‌ها به یک بهای نفت باثباتی برای برنامه‌ریزی‌های آتی خود نیاز دارند، افزایش سریع قیمت‌ها به نفع اقتصاد جهان نخواهد بود.» یمانی افزود: «عربستان با امریکا دوست است و درصدد جلوگیری از بروز فاجعه می‌باشد. عربستان منافع سیاسی و مالی بسیار مشترکی با امریکا دارد.»^{۳۷}

به گزارش خبرگزاری کویت، براساس گزارش سازمان مالی «کلین وورت گریوین» در لندن، ممکن است قیمت‌های نفت خام تا ماه مه (اردیبهشت) یا ژوئن (مرداد) سال جاری به پایین‌تر از ده دلار برسد. در این گزارش آمده است: «احتمال نمی‌رود ۱۳ کشور عضو سازمان اوپک که در حال حاضر حدود ۱۷/۷ میلیون بشکه نفت در روز تولید می‌کنند، این مقدار تولید را به‌طور شایسته‌ای حفظ کنند.»^{۳۸}

اما خبرگزاری اوپک در بولتن روز سه‌شنبه (۱۳۶۵/۲/۹) خود به نقل از طه یاسین رمضان معاون اول نخست‌وزیر عراق، نوشته است که بهای نفت در بازارهای جهانی افزایش خواهد یافت و احتمالاً از مرز قیمت‌های سال ۱۹۷۹ نیز خواهد گذشت. رمضان در مصاحبه‌ای با روزنامه *السیاسه* (چاپ کویت) گفته است که عراق و سایر اعضای سازمان اوپک خود را با آثار ناخوشایند سقوط

قیمت‌ها تطبیق داده‌اند، اما وی هشدار داد که کشورهای صنعتی جهان که مدعی‌اند به علت کاهش بهای نفت میلیاردها دلار صرفه‌جویی کرده‌اند سخت لطمه خواهند خورد.^{۳۹} از سوی دیگر، نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در گابن گزارش داد: «معاون دوم نخست‌وزیر و وزیر نفت و انرژی گابن که به‌تازگی از اجلاس ژنو مراجعت نموده، ضمن انتقاد صریح از عربستان سعودی که با تولید زیاد باعث اشباع بازار و در نتیجه افت قیمت شده، از موضع سه کشور ایران، لیبی، الجزایر دایر بر تعیین سقف تولید اوپک به میزان ۱۴/۵ میلیون بشکه در روز حمایت نموده و گفته است که تنها راه بازگرداندن قیمت نفت به سطح قبلی اش همین موضع می‌باشد.»^{۴۰}

۱۰۳

در حالی که رادیو بی‌بی‌سی، ایران را با روحیه‌تر و مصمم‌تر به ادامه جنگ و پیشروی در جنوب عراق اعلام کرده و انسجام مردم برای حضور در جبهه‌ها را خطر جدی برای رژیم عراق برشمرده است، مجله تایم روحیه جنگی سربازان عراقی را ضعیف و شکست عراق را پرهزینه دانست. سازمان سیا نیز حکومت عراق را در معرض اضمحلال خواند.

رادیو بی‌بی‌سی در بخش انگلیسی امروز خود در گزارشی تحلیلی از جنگ ایران و عراق با اشاره به دستاوردهای پیروزی ایران بر عراق به‌ویژه پیشروی رزمندگان در منطقه فاو و نیز آمادگی ایران برای اجرای عملیاتی دیگر گفت: «اینک پس از پنج سال و نیم جنگ، هنوز طرفین آماده پذیرش شرایط یکدیگر نیستند. ایران خواستار برکناری صدام حسین است و عراق اظهار می‌دارد با آنکه هیچ ادعای ارضی نسبت به ایران ندارد حاضر به پذیرش شرایط این کشور نیست. به نظر می‌رسد ایران در پی کسب پیروزی نظامی در مقابل عراق است. نیروهای این کشور در جنوب عراق پیشروی‌های قابل ملاحظه‌ای کرده‌اند و علی‌رغم نگرانی اکثر کشورهای حوزه خلیج فارس در شبه‌جزیره فاو همچنان به پیشروی خود ادامه می‌دهند.

آیت‌الله خمینی در یک سخنرانی مهم که در ۲۴ ماه مارس (۵ اسفند ۱۳۶۴)، ایراد کرد از تمام مردم خواست به جبهه بروند و علیه عراق بجنگند. این فرمان، دولت ایران را ملزم می‌سازد که به یک حمله بزرگ نهایی علیه عراق دست بزند. دولت اینک از تمام مردان، زنان، نمایندگان پارلمان و خلاصه تمام اقشار مردم خواسته است تحت آموزش‌های نظامی قرار گیرند. این تعداد مردم بر قشون ایران - که هم‌اکنون هم تعداد آن در جبهه‌ها بسیار زیاد است - خواهد افزود. این حمله نظامی - که شواهد زیادی دال بر آغاز آن وجود دارد - می‌تواند خطرات جدی را متوجه رژیم صدام حسین نماید. صدام حسین انتظار دارد کشورهای حوزه خلیج [فارس] به او کمک کنند. این کشورها تاکنون کمک فراوان به عراق کرده‌اند، ولی امسال در وضع مالی آنها اشکالاتی ایجاد شده است. بنابراین امکان دارد در سال جاری که صدام حسین بیش از هر وقت دیگری به کمک آنها نیاز دارد، این کمک‌ها به‌طور کامل امکان‌پذیر نباشد.»^{۴۱}

از سوی دیگر، مجله امریکایی تایم به نقل از یک دیپلمات غربی نوشته است: «ما قبلاً می‌پرسیدیم عراقی‌ها تا کی می‌توانند این پیروزی‌های پرهزینه را تحمل کنند، اما امروز نگرانیم که آنها تا چه موقع می‌توانند این شکست‌های پرهزینه را متحمل شوند.» تایم همچنین از قول یک ناظر غربی افزوده است: «عراقی‌ها همه چیز دارند جز روحیه. ایرانی‌ها نترس هستند و از آتش دشمن هراس به خود راه نمی‌دهند. آنها به وضوح تعلیم‌دیده‌تر از سربازان عراقی‌اند.» تایم همچنین با اشاره به کمک‌های عربستان و کویت به عراق افزوده است که این دو کشور حاضر نیستند خطر شکست صدام را بپذیرند.^{۴۲}

یک مقام وزارت امور خارجه آمریکا نیز در مصاحبه با روزنامه سوئدی تمپوس گفت: سازمان اطلاعات آمریکا (سیا) عقیده دارد رژیم عراق در معرض یک اضمحلال قریب‌الوقوع قرار دارد. وی افزود: من تصور می‌کنم ابعاد پیروزی‌های ایران برای منافع آمریکا در منطقه غرب آسیا فاجعه‌بار خواهد بود و اگر ایران موفق به استقرار حکومت دلخواهش در عراق گردد، موازنه قدرت در خلیج فارس کاملاً دگرگون خواهد شد.^{۴۳}

۱۰۴

نشریه *میدل ایست تایمز* (چاپ قبرس)، عقیده برخی تحلیل‌گران را مبنی بر اینکه برکناری صدام حسین یا بازنشستگی اجباری وی کلید خاتمه جنگ عراق با ایران است، رد کرد. این نشریه در مقاله‌ای با عنوان "حدس اشتباه درباره عراق" نوشته است: «عقب‌نشینی مهم نظامی عراق طی دو ماه گذشته از فو موجب شده تا مطبوعات آمریکا اظهارنظرهای گسترده‌ای درباره بازنشستگی اجباری پرزیدنت صدام حسین (چه با ترور و چه با دیگر روش‌های غیر عمد) نمایند و حتی درباره احتمال سقوط حزب بعث که از سال ۱۹۶۸ تاکنون بر عراق حکومت کرده است، سخن برانند.

ناظران تأکید می‌کنند که برکناری صدام حسین کلید خاتمه جنگ عراق با ایران است که بیش از پنج سال به طول انجامیده است. ناظران معتقدند که بدون وجود صدام حسین، مردم عراق خواهان برقراری صلح با ایران خواهند شد و شاخه‌های نظامی عراق نیز حتی ممکن است برای رسیدن به این هدف اقدام به کودتا نمایند.»

مفسر *میدل ایست تایمز* با بیان اینکه این پیش‌بینی نمونه درکنکردن سیاست‌های عراق و امکانات سیاسی رژیم بعث می‌باشد، افزوده است: «اگر قرار باشد برای صدام حسین اتفاقی بیفتد شاید جانشین‌شدن یک رئیس‌جمهور و دولت جدیدی که حتی نگرشی خصمانه‌تر نسبت به جنگ دارد، امری عادی باشد. به احتمال زیاد جانشین صدام حسین، معاون اول نخست‌وزیر عراق طه یاسین رمضان - که دومین مرد قدرتمند عراق محسوب می‌شود - می‌باشد. صدام حسین و او تنها بازماندگان کادر سیاسی هستند که انقلاب ۱۹۶۸ را رهبری کردند و موجب به قدرت رسیدن

حزب بعث شدند. رمضان فرمانده ارتش ۲۵۰ هزار نفری خلق از زمان تشکیل آن در سال ۱۹۷۰ تاکنون بوده است و بر بیشتر امور داخلی کشور از سال ۱۹۷۹ کنترل دارد.»
این نشریه به نقل از کریستین هلمز، کارشناس مؤسسه بروکینگز، نوشته است: «ما باید هنگام صحبت درباره تشکیل و سقوط دولت‌ها در عراق بسیار احتیاط کنیم. حزب بعث با یک برنامه گسترده سیاسی، سیستم بازرسی و توازن میان نظامیان و غیرنظامیان و سیستم اداری برای انتقال قدرت کاملاً سازماندهی شده است.»

میدل ایست تایمز نوشته است: «به گفته منابع آگاه، فشاری دوجانبه از سوی شورای فرماندهی انقلاب و ارتش به صدام حسین وارد می‌شود تا اقدام قاطع‌تری اتخاذ کند، به‌خصوص در شبه‌جزیره فاو تمامی قدرت هوایی عراق را به کار گیرد. تعداد تلفات خفت‌بار عراق در این منطقه باتلاقی که حدود ۲۰ هزار نفر برآورد شده، حتی موجب شده تا رسانه‌های غرب خلبانان عراقی را بزدل و ترسو توصیف کنند؛ چراکه حاضر نیستند در سطح خیلی پایین یا بسیار نزدیک به منطقه عملیاتی پرواز کنند.»

این نشریه همچنین درباره نگرانی‌های صدام حسین آورده است: «به گمان بعضی کارشناسان تردید صدام حسین در واردشدن به یک جنگ تمام‌عیار بر این ترس استوار است که یک ایران تحقیرشده، حتی بدون آیت‌الله روح‌الله خمینی، مایل نخواهد بود تا با عراق به مذاکره برای صلح بنشیند. صدام حسین همچنین ممکن است از آن بیم داشته باشد که یک اقدام گستاخانه موجب عکس‌العمل شدید ایران بشود همان‌گونه که در سال ۱۹۸۰ وی به ایران اعلام جنگ کرد، اما تقریباً در سال ۱۹۸۲ در جنگ شکست خورد.»

نویسنده مقاله در پایان، حکومت صدام را تحسین کرده و یادآور شده است: «باتوجه به آنکه عراق تحت فشار است و بیش از ایران در معرض شکست قرار دارد، مع‌هذا آمادگی‌اش جهت شدت‌بخشیدن به جنگ، آن‌هم بدون در نظر گرفتن هزینه و وسایل آن، قابل تحسین است.»^{۴۴}

۱۰۵

درحالی‌که نمایندگان مجلس کویت قرار است برای خاتمه جنگ تلاش کنند، سفیر سابق کویت در مراکش، مأموریت اصلی شورای همکاری خلیج فارس را مقابله با ایران اعلام کرد.
به نوشته روزنامه *الخلیج* (چاپ امارات)، بنا به تصمیم مجلس کویت پنج هیئت ۸ نفری در تعطیلات تابستانی این مجلس به ۱۹ کشور آسیایی و آفریقایی سفر خواهند کرد تا حمایت این کشورها را برای خاتمه‌دادن به جنگ ایران و عراق جلب کنند.^{۴۵}

از سوی دیگر، سفیر سابق کویت در مراکش در مقاله‌ای در روزنامه کوییتی *الانبا* نوشته است: «شورای همکاری، یک پیمان عربی است که مأموریت دارد از منطقه خلیج [فارس] در برابر ایران حمایت کند. ... سلاح اعراب در منطقه خلیج [فارس] تنها یک مأموریت دارد و آن‌هم مقابله با

ایران در درجه اول است.» وی با تأکید بر اینکه مشکلات مرزی میان کشورهای عربی (بحرین و قطر) نباید از طریق زور حل شود، افزوده است: «اگر ما در منطقه خلیج [فارس] می‌خواهیم تکان بخوریم باید ابتدا جزایر اعراب در خلیج [فارس] را آزاد کنیم و سپس با دل‌ها و بازوان خود به کمک عراق بشتابیم.» وی هشدار داد که اختلافات میان اعراب نباید به جایی برسد که آنان پس از خرابی بصره و ازدست‌رفتن عراق از خواب بیدار شوند.^{۴۶}

همچنین در سفر اخیر تورگوت اوزال نخست‌وزیر ترکیه به کویت، مقامات کویتی از وی خواستند که از برقراری روابط حسنه با ایران بپرهیزد و نفت خود را نیز از کشورهای عربی تأمین کند، لیکن اوزال بر موضع بی‌طرفی در جنگ ایران و عراق تأکید کرده است.^{۴۷}

منابع و مآخذ روزشمار ۱۳۶۵/۲/۱۳

۱. سند شماره ۱۹۷۶۸/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: جلسه تشریح عملیات در منطقه فکه (قرارگاه نیروی زمینی، ۱۳۶۵/۲/۱۳، نوار شماره ۲۵۷۷۲)، مهدی انصاری، صص ۱۳ و ۱۴.
۲. سند شماره ۶۵۴/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تک عراق به فکه، پیچ‌انگیزه و شرفانی، گزارش راوی محسن رخصت‌طلب، اردیبهشت ۱۳۶۵، ص ۶.
۳. سند شماره ۱۹۷۶۳/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: جلسه تجزیه و تحلیل جنگ از آغاز تا کنون (قرارگاه نیروی زمینی، ۱۳۶۵/۳/۱۳، نوار شماره ۱۹۷۶۳)، مهدی انصاری، صص ۶ - ۲.
۴. سند شماره ۶۵۴/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۶.
۵. واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی، بولتن رادیوهای بیگانه، ۱۳۶۵/۲/۱۴، ص ۱، رادیو بغداد، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۶. سند شماره ۱۰۴۹۰۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی قرارگاه خاتم‌الانبیاء(ص)، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۷. سند شماره ۳۲۲۳۴۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: مرکز بازجویی اسرای عراقی قرارگاه خاتم‌الانبیاء(ص)، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۸. سند شماره ۲۷۲۹۶۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه نجف (واحد اطلاعات) به فرمانده سپاه شمال، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۹. سند شماره ۳۵۹۵۳۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی قرارگاه حمزه سیدالشهدا(ع) به سپاه سردشت، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۱۰. سند شماره ۱۳۶۶۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی (رکن ۲) به سماجا، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۱۱. سند شماره ۱۳۷۹۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ژاندارمری جمهوری اسلامی (اطلاعات) به وزارت اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۱۲. سند شماره ۱۳۶۶۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از شهربانی جمهوری اسلامی (اطلاعات) به وزارت کشور، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۱۳. سند شماره ۱۳۶۵۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه رمضان (اطلاعات) به فرماندهی منطقه ۲ نجف، ۱۳۶۵/۲/۱۳؛ و - سند شماره ۱۷۴۶۷۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد پدافندی مسجدالاقصی به فرمانده ناحیه ۲، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۱۴. سند شماره ۱۸۵۴۶۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سپاه ناحیه ۲ مریوان به قرارگاه مقدم رمضان، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۱۵. سند شماره ۱۴۰۷۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ژاندارمری جمهوری اسلامی (اطلاعات) به وزارت اطلاعات، ۱۳۶۵/۳/۶.
۱۶. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۲.
۱۷. واحد مرکزی خبر صدا و سیما جمهوری اسلامی، بولتن رادیوهای بیگانه، ۱۳۶۵/۲/۱۴، صص ۱ و ۲، رادیو بغداد، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۱۸. سند شماره ۱۳۶۶۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی (فرماندهی اطلاعات) به دبیرخانه شورای عالی دفاع، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۱۹. روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۲/۱۴، ص ۳.

۲۰. سند شماره ۱۲۱۶/د مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه نیروی زمینی سپاه، مهدی انصاری، ۱۳۶۵/۲/۵ تا ۱۳۶۵/۲/۱۲، صص ۱۴ - ۱۰ و - سند شماره ۱۹۷۳/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، صص ۲۷ - ۱۱.
۲۱. سند شماره ۴۴۲۶۹۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دبیرخانه شورای عالی دفاع، ۱۳۶۵/۳/۶، ص ۱۸.
۲۲. اکبر هاشمی رفسنجانی، *اوج دفاع* (کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۵)، به اهتمام عماد هاشمی، تهران: دفتر نشر معارف انقلاب، چاپ هشتم ۱۳۸۸، ص ۸۷.
۲۳. سند شماره ۱۷۲۴۸۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از وزارت اطلاعات (واحد اطلاعات نظامی) به فرمانده کل سپاه، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۲۴. روزنامه *رسالت*، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۱.
۲۵. سند شماره ۱۸۱۵۶۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی (رکن ۲) به سماجا، ۱۳۶۵/۲/۱۷.
۲۶. سند شماره ۱۵۱۱۳۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از نماینده حزب دمکرات عراق به فرمانده گردان ۱ تیپ ۳ نوه، ۱۳۶۵/۳/۱۵.
۲۷. سند شماره ۳۰۶۲۱۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی سپاه جنوب نیروی زمینی (کربلا) به فرمانده یگان‌های رزمی، ۱۳۶۵/۲/۲۱.
۲۸. سند شماره ۱۱۰۶۷۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد مرکزی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (معاونت اطلاعات) به قرارگاه خاتم‌الانبیاء(ص)، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۲۹. روزنامه *ایربر*، ۱۳۶۵/۲/۱۴، ص ۳.
۳۰. روزنامه *اطلاعات*، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۲؛ و - اداره کل مطبوعات و رسانه‌های خارجی وزارت ارشاد اسلامی، *نشریه بررسی مطبوعات جهان*، شماره ۱۱۱۰، ۱۳۶۵/۲/۲۵، صص ۱۰ - ۸، *نشریه میدل ایست تایمز* (چاپ قبرس)، ۳ می ۱۹۸۶ (۱۳۶۵/۲/۱۳).
۳۱. روزنامه *رسالت*، ۱۳۶۵/۱۲/۱۴، ص ۱۲.
۳۲. سند شماره ۴۴۰۸۹۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از وزارت اطلاعات به فرماندهی کل سپاه، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۳۳. سند شماره ۳۹۱۱۰۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی سپاه شمال به کلیه نواحی تابعه و سازمان‌های
- رزمی (قرارگاه ۱ و ۲ و ۳)، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۵.
۳۴. روزنامه *اطلاعات*، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۱۴؛ و - روزنامه *کیهان*، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۳؛ و - روزنامه *جمهوری اسلامی*، ۱۳۶۵/۲/۱۴، ص ۱۱؛ و - روزنامه *ایربر*، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۳.
۳۵. خبرگزاری جمهوری اسلامی، *نشریه گزارش‌های ویژه*، شماره ۴۵، ۱۳۶۵/۲/۱۴، ص ۹، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۱۳؛ و - همان، کویت - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۳۶. همان، صص ۱۹ و ۲۰، شارجه - خبرگزاری آلمان، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۳۷. روزنامه *کیهان*، ۱۳۶۵/۲/۱۵، ص ۱۷.
۳۸. روزنامه *کیهان*، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۱۷.
۳۹. واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی، *بولتن رادیوهای بیگانه*، ۱۳۶۵/۲/۱۴، ص ۵، رادیو بی‌بی‌سی، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۴۰. سند شماره ۲۱۲۴۳۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: *نشریه گزارش مستقیم*، وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۱۳، صص ۲ و ۳.
۴۱. روزنامه *کیهان*، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۱۸؛ و - روزنامه *اطلاعات*، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۱۸.
۴۲. خبرگزاری جمهوری اسلامی، *نشریه گزارش‌های ویژه*، شماره ۴۵، ۱۳۶۵/۲/۱۴، صص ۷ و ۸، رادیو بی‌بی‌سی، ۱۳۶۵/۲/۱۳.
۴۳. روزنامه *رسالت*، ۱۳۶۵/۲/۱۳، ص ۱۲.
۴۴. سند شماره ۳۹۱۱۰۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۴.
۴۵. اداره کل مطبوعات و رسانه‌های خارجی وزارت ارشاد اسلامی، *نشریه بررسی مطبوعات جهان*، شماره ۱۱۱۰، ۱۳۶۵/۲/۲۵، صص ۱۰ - ۸، *نشریه میدل ایست تایمز* (چاپ قبرس)، ۳ می ۱۹۸۶ (۱۳۶۵/۲/۱۳).
۴۶. سند شماره ۳۹۱۱۰۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۱.
۴۷. خبرگزاری جمهوری اسلامی، *نشریه گزارش‌های ویژه*، شماره ۴۵، ۱۳۶۵/۲/۱۴، ص ۱۷، کویت - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۱۳.